

PAPA SIKSTO IV. I HRVATI: INDULGENCIJA HRVATSKOJ BRATOVŠTINI SV. JURJA I TRIPUNA U MLECIMA (1481. GOD.)

Lovorka ČORALIĆ, Zagreb

U ovome radu je riječ o vezama pape Siksta IV. s istaknutim Hrvatima onoga vremena (Katarina Kosača, Nikola Modruški, Andrija Jamometić i Matej Ranjina) te s hrvatskim iseljeničkim zajednicama u Rimu i Mlecima. Podrobno se govori o indulgenciji pape Siksta IV. hrvatskoj bratovštini sv. Jurja i Tripuna u Mlecima iz 1481. god. Priznanje Bratovštini uručeno je poradi udjela njezinih članova u prikupljanju pomoći otoku Rodosu koji se 1480. godine nalazio u turskom okruženju. U prilogu se objavljuje latinski tekst indulgencije i prijevod istog na hrvatski jezik.

Razdoblje djelovanja pape Siksta IV. (1471.–1484.)¹ obilježeno je u europskoj i hrvatskoj povijesti brojnim prijelomnim događanjima koja će dalekosežnošću svojih posljedica utjecati na zbivanja tijekom idućih stoljeća. Crkveni povjesničari pripisuju papi Sikstu IV. izravnu odgovornost za sve učestaliju pojavu nepotizma u papinskoj kuriji, ali i pristrano miješanje u sukobe između talijanskih vojvodstava i kneževina. Među najutjecajnije osobe u Katoličkoj Crkvi tada se ubrajaju upravo papini nećaci, obnašatelji visokih crkvenih zvanja: kardinali Giuliano della Rovere (kasnije papa Julije II.), Pietro Riario te Girolamo Riario, nazvan *Ecclesiae imperator* poradi velikog utjecaja na papinu politiku.

Papa Siksto IV. i njegovi nećaci–kardinali bili su aktivni sudionici u čestim sukobima i urotama koji su tada potresali vodeće gradove Apeninskoga poluotoka. Nasuprot savezu Firenza–Milano–Mleci, papa je pristao uz savez s Napuljem i Sienom (1476. god.). U Firenzi je 1478. godine njegov nećak Girolamo Riario potaknuo urotu obitelji Pazzi protiv Lorenza Medicija (1449.–1492.) te u građanski rat izravno umiješao Siksta IV., koji će izopćiti moćnog Lorenza Veličanstvenog (il Magnifico) i Firenzu udariti interdiktom. Početkom 80-ih godina, kada se nakon kratkotrajnog zatišja obnavljaju ratni sukobi između

¹ Papa Siksto IV. (Francesco della Rovere) rođen je 1414. godine u mjestu Celle kraj Savone. Kao franjevački pitomac studirao je teologiju u Paviji, Bologni i Padovi. Po završetku studija neko je vrijeme predavao na sveučilištima u Padovi, Bologni, Paviji, Sieni, Firenzi i Perugii. Prokurator je Reda u Rimu i Liguriji, generalni vikar za čitavu Italiju, kardinal S. Pietra in Vincoli od 1467., te papa od 1471. godine. Podrobnije vidi: Enciclopedia cattolica, sv. XI, Roma, 1953., str. 780–782. (tekst: P. PASCHINI); A. FRANZEN, *Pregled povijesti crkve*, Zagreb, 1988., str. 203.

talijanskih vojvodstava, Siksto IV. se udružuje s Mantovom i Ferrarom protiv Mlečana, koje – kao prethodno Firentince – udara interdiktom (1482.). Osim spomenutih uplitanja u sukobe između talijanskih državnica, Siksto IV. bio je uključen i u ne manje oštre razmirice između rimskih plemićkih obitelji (obitelj Santacroce protiv Della Valle; Orsini protiv Colonna). U svim tim događanjima važnu je ulogu imao njegov utjecajni nećak Girolamo Riario².

Na kulturnom polju papa Siksto IV. ostat će trajno zapamćen kao mecena brojnih umjetnika i književnika, inicijator gradnje glasovite Sikstinske kapele, obnovitelj Vatikanske knjižnice i neumoran poticatelj kulturno-umjetničkog procvata svoje prijestolnice.

Prve godine Sikstova vanjskopolitičkog djelovanja obilježila je i odredila sve neumitnija opasnost od turskog osvajača, koji je tijekom tih godina svojim provalama i pljačkaškim pohodima dopirao do granica Furlanije i austrijskih zemalja. Nastavljajući politiku pape Pija II. (1458.–1464.), gorljivog zagovornika stvaranja kršćanskoga protuturskog saveza, Siksto IV. je u istom cilju nastojao sjediniti vodeće europske vladare. Vojni savez kršćanskih zemalja, koji je s promjenljivim uspjehom trajao do potkraj 70-ih godina XV. stoljeća, predvodili su, uz papu Siksta IV., hrvatsko-ugarski kralj Matija Korvin (1457.–1490.), napuljski vladar Ferdinand II. Katolički (1452.–1516.), milanski vojvoda Lodovico Sforza (1452.–1508.), ferrarski i modenski vojvoda Ercole I. d'Este (1433.–1505.), firentinski vojvoda Lorenzo Medici, burgundski vojvoda Karlo Smjeli (1433.–1477.) te Mletačka Republika. Iako je najava rata protiv nevjernika isprva obećavala mnogo, određene uspjehe imale su samo pojedinačne i izolirane vojne akcije Korvinovih postrojbi u Bosni i Hrvatskoj (ustroj protuturske obrambene granice) te zetskog vojvode Ivana Crnojevića (1465.–1490.) i mletačke vojske u Albaniji (obrana Skadra u srpnju i kolovozu 1474. god.).

Razdoblje Sikstova pontifikata u Hrvatskoj obilježavaju teške vojno-političke prilike. Tijekom 70-ih godina XV. stoljeća Hrvatska je pogođena nizom izrazito pogubnih turskih provala u dubinu Kraljevstva. Godine 1471. Turci u više navrata prodiru u hrvatske zemlje i Austriju, odvođeći pritom i do 30 000 sužnjeva. Uskoro pada grad Počitelj na Neretvi te s njime i čitav prostor između Cetine i Neretve, izuzev Primorja. Tijekom idućih godina turske će postrojbe u nekoliko navrata prodirati i harati područjem Slavonije, Hrvatskog zagorja, Podravine i Međimurja. Početkom 80-ih godina turski se udari koncentriraju na područje još neosvojenog dijela neretvanskog priobalja te svoj prodor u ove hrvatske krajeve uspješno završavaju 1482. godine, kada padom Herceg-Novoga i Primorja čitav prostor Hercegovine zemlje dospjeva pod njihovu vlast. Druga polovica XV. stoljeća doba je i velikoga egzodusa hrvatskog starosjedilačkog stanovništva iz krajeva okupiranih od strane turskog osvajača. Već od sredine XV. stoljeća nastaju uzduž čitave zapadnojadranske obale brojne kolonije hrvatskih prekojadranskih izbjeglica i prognanika. Neke od njih,

² Podrobnije o ulozi pape Siksta IV. u talijanskim građanskim ratovima: F. MORANDINI, *Il conflitto tra Lorenzo il Magnifico e Sisto IV dopo la Congiura dei Pazzi*, Archivio Storico Italiano, sv. 107, Roma, 1949., str. 113–154.

poglavito dobro ustrojene i brojčano snažne hrvatske iseljeničke skupine u Rimu i Mlecima, ostvarit će tijekom prvih godina svoga postojanja bliske veze s papom Sikstom IV.

Povezanost niza istaknutih osoba na hrvatskome prostoru s papom Sikstom IV. višestruko je potvrđena u brojnim primjerima. Neki od njih – redovito znamenitiji i uspješniji izvan domovine nego u rodnom kraju – održavali su s Papom prijateljske veze i poznanstvo još u vrijeme njegova mladenaštva i studentskih dana na Sveučilištu u Padovi, a svoju su privrženost, ali nerijetko i razočaranje, protivljenje i otpor javno iskazivali u godinama njegova obnašanja najviše crkvene časti.

U pleteru znamenitih Hrvata onoga doba izdvaja se lik senjskog i modruškog biskupa Nikole Modruškog (Nikola Kotoranin, Nikola iz Majina; 1427.–1480.), koji je tijekom svoje duge i uspješne karijere bio pouzdanikom nekolicine papa (Kalista III., Pija II., Pavla II.), a vrhunac svoje iznimne diplomatske aktivnosti dostigao je upravo u doba pape Siksta IV. Čuven po svojim diplomatskim misijama uoči pada Bosanskoga kraljevstva, Nikola je nakon 1463. trajno napustio svoju domovinu i kao zagovornik papinske politike isključivo djelovao u talijanskim gradovima. Od 1464.–1472. god. bio je kaštelan i guverner gradova Viterbo, Ascoli i Fano. U vrijeme Sikstova pregnuća na ustroju kršćanskoga protuturskog saveza Nikola je 1472. godine, u svojstvu papina povjerenika djelovao u Mlecima. Cilj njegove misije bio je ustroj papinske ratne mornarice i njezino priključivanje mletačkoj floti (predvođenoj Pietrom Mocenigom) kako bi se zajedničkim snagama suprotstavile sve očitijoj turskoj prevlasti u Egejskome moru. Kao zamjenik kardinala Oliviera Caraffe modruški je biskup neko vrijeme upravljao papinom flotom, a zatim je sudjelovao u protuturskim bojevima na Levantu i u Maloj Aziji³.

Godine 1474. Nikola Modruški održao je u Rimu govor povodom smrti Sikstovog nećaka, kardinala Pietra Riarija (*Oratio in funere Reverendissimi domini Domini Petri Cardinalis Sancti Sixti habita a reuerendo patre domino Nicolao episcopo modrussiensi*). Taj je govor, prvi put tiskan 1474./1475. godine, prva poznata inkunabula nekog hrvatskog autora. Sredinom 70-ih godina Nikola se spominje kao guverner gradova Spoleta (1475.) i Todija (1476.). Godine 1478., kada je papinska država zaratila s Firenzom, Nikola djeluje kao papin vicedelegat u Perugii i pomoćnik kardinala Raffaella Riaria. Odan papinoj politici, Nikola je aktivno sudjelovao i u oružanim borbama protiv firentinske obitelji Medici i njihova protupapinskog saveza talijanskih gradova.

Vodeće Nikolino djelo zasigurno je *Defensio ecclesiasticae libertatis* (1479. god.), napisano poslije pobjede papinske vojske nad Firenzom. Sadrži brojne autobiografske podatke i refleksije, kao i opise tadašnjih značajnih događaja u kojima je Nikola aktivno sudjelovao:

³ Zanimljivo je spomenuti kako je u mletačko-turskim pomorskim bojevima u Egejskome moru sudjelovao – uz Nikolu Modruškog – i plemić Koriolan Cipiko (1425.–1493.), zapovjednik trogirke ratne galije koja se borila u sastavu mletačke flote. Svoje sudjelovanje u protuturskom ratu Cipiko je opisao u ratnim zapisima na latinskom jeziku koji nose naslov *Petri Mocenici imperatoris gesta* (tiskano u Mlecima 1477. god.). Djelo je ubrzo postalo popularnim i čitanim štivom te je doživjelo više izdanja (Basileae, 1544., 1556.; Venetiis, 1594., 1611.), a prevedeno je i na talijanski jezik (1570., 1796.). Na hrvatski ga je preveo Vedran GLIGO. Vidi: K. CIPIKO, *O azijskom ratu*, Split, 1977. (na istom mjestu vidi detaljniju bibliografiju).

misije kod bosanskoga kralja Stjepana Tomaševića i hrvatsko-ugarskog vladara Matije Korvina, opis pada Bosne, osvrt na borbe s Turcima te udio u diplomatskim misijama i vojnim pohodima u Italiji. Djelo je ujedno i traktat o složenim prilikama u kojima se tada zatekla kršćanska Europa, Crkva te posebice njegova domovina i narod – *natio Illirica*. U djelu je istaknuta Nikolina odanost papinstvu i Crkvi, a posebno je karakteristično 19. poglavlje koje govori o odnosu pape Siksta IV. spram Hrvata i u kojemu Nikola ističe papino pregnuće kako bi se narodima europskoga jugoistoka pomoglo u njihovoj protuturskoj borbi⁴. Nikola Modruški umro je u Rimu 1480. godine, daleko od svoje domovine i naroda, a svojim se djelovanjem i ulogom ubraja u najznamenitije Hrvate druge polovice XV. stoljeća⁵.

Suvremenik Nikole Modruškoga bio je Dubrovčanin Matej Ranjina, doktor crkvenoga prava, savjetnik i tajnik Sikstova nećaka – kardinala Giuliana della Rovere (od 1471. god.). Godine 1479. Ranjina je napisao traktat (*Libellus*) upućen papi Sikstu IV. u kojem se sa crkvenopravnog motrišta razmatraju novonastale političke prilike nakon mira između Mletačke Republike i Otomanskoga Carstva. Opredijelivši se za papinu stranu, Ranjina u svojoj poslanici načelno osuđuje način na koji su Mlečani jednostrano sklopili mir s Turcima, a ne odobrava ni njihovu protupapinsku politiku i sklapanje saveza s Firenzom. U nastavku poslanice Ranjina je podrobno pristupio raščlambi temeljnih načela koja su zapravo odgovor na dileme i nesuglasice prisutne u tadašnjem kršćanskom svijetu, na prekretnici iz kasnoga srednjega u rani novi vijek. Naglašava da se od tada (1479. god.) mora voditi računa o novonastalim okolnostima te pokušati graditi suživot s nevjernicima: »Ne smije se nametnuti rat nevjernicima, ako oni žele živjeti u miru.«; »Dozvoljeno je kršćanima uspostavljati odnose (ostvarivati zajedničko življenje – suživot) s nevjernicima«; »Nemoguće je da kršćani izbjegavaju zajedništvo s nevjernicima«; »Ako nevjernici žele živjeti u miru ne smije im se nametati ratno stanje i neprijateljstva. Vladari ne smiju dozvoliti da se nevjernicima nanosi zlo, ako se oni miroljubivo ponašaju« i slično. Iako je Ranjina pretežito vodio računa o potrebama i interesima tadašnje papine politike, njegovo djelo zasigurno uzima u obzir i položaj rodnoga mu Dubrovnika, grada-države čiji je

⁴ »Neka se zna da papa Siksto vrši svoju pastirsku dužnost kako treba, ne zanemarujući ni prijatelja ni neprijatelja. Zavidnici možda ne žele priznati to njegovo djelovanje, no o njemu svjedoče Panonci koji se tako dugo otimlju onoj silnoj turskoj nemani, jer im pomaže Siksto; svjedoče Iliri (Bosanci) jer je njihovu kraljicu (Katarinu Kosaču) i dio plemstva hranio do smrti; svjedoče Dalmatinci i Epirani, jer su im snage bile slomljene i onemoćale, te bi već odavno poklekli da ih nije podržala potpora predobrog oca ...« (M. KURELAC, »Nikola Modruški /1427.–1480./, Životni put i djelo«, u: *Krbavska biskupija u srednjem vijeku*, Rijeka-Zagreb, 1983., str. 139.).

⁵ Opširnije o Nikoli Modruškom vidi: M. KURELAC, *nav. dj.*, str. 123–142; D. FARLATI, *Illyricum sacrum*, Venetiis, 1769., str. 74, 108–109; M. SLADOVIĆ, *Povesti biskupijah senjske i modruške ili krbavske*, Trst, 1856., str. 143–144; G. MERCATI, »Notizie varie sopra Niccolò Modrussiense«, *La Bibliofilia*. Rivista di storia del libro e delle arti grafiche di bibliografia ed erudizione, anno XXVI, Firenze, 1924., dispensa 6–7, str. 165–179; disp. 8–9, str. 253–265; disp. 10–11, str. 289–299; disp. 12, str. 359–372; N. ŽIC, »Najstarija inkunabula hrvatskog autora«, *Nastavni vjesnik*, knj. XLI, br. 1–3, Zagreb, 1932.–1933., str. 1–7; ISTI, »Kodeksi modruškog biskupa Nikole«, *ibid.*, br. 4–5, str. 141–149; ISTI, »Grob znamenitog Hrvata«, *ibid.*, br. 6–7, 1933., str. 246–249; ISTI, »Knjižnica modruškog biskupa Nikole«, *ibid.*, br. 8–10, 1933., str. 336–347; F. ŠANJEK, *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru*, Zagreb, 1996.² (dalje: ŠANJEK, 1996.), str. 88.

granični smještaj uz turske stečevine nalagao provođenje oprezne i lukave državne politike u odnosu na moćnog osvajača s Istoka⁶.

Nikola Modruški i Matej Ranjina ostali su tijekom svojega višegodišnjeg poznanstva sa Sikstom IV. odani Papinoj politici, njezinim unutarnjim i vanjskopolitičkim smjernicama i načinu djelovanja. Nasuprot njima, dominikanski redovnik i hrvatski plemić Andrija Jamometić (1420/30.–1484.), Sikstov prijatelj i sudrug iz studentskih dana, ujedno će biti i njegov najgorljiviji kritičar i protivnik. U vrijeme kada kardinal i general Franjevačkog reda Francesco delle Rovere stječe naslov poglavara Katoličke Crkve, činilo se da će time biti otvoren put i za blistavu karijeru hrvatskoga dominikanca. Godine 1476. Siksto IV. imenuje Jamometića biskupom Graneje (mletački posjed u blizini Soluna), ali nema podataka da je novoimenovani biskup ikada boravio u kraju koji uskoro u cijelosti potpada pod tursku vlast (od 1480. godine biskupija je naslovna). Idućih godina (1478.–1479.) Jamometić djeluje kao diplomatski predstavnik njemačkoga cara Fridrika III. (1439.–1493.), a na državnom saboru u Nürnbergu – kao predstavnik Pape i Cara – ističe se kao branitelj tadašnje politike Siksta IV. U godinama koje su slijedile, vjerojatno razočaran nedovoljno visokim počastima i crkvenim naslovima kojima ga je obdario Siksto IV., ali i poradi postupnog Papina odustajanja od ustroja i djelovanja protuturskog vojnog saveza kršćanskih zemalja, Jamometić sve više postaje vatrenim kritičarom unutarnje i vanjske politike rimske kurije koju predvodi Siksto IV. U zimi 1480.–1481. godine otvoreno upozorava Siksta na brojne političke skandale u kuriji, na loš utjecaj papinoga nećaka Girolama Riaria, ali i na poročan život njega samoga. Kada Papa odbija kritiku, Jamometić je iznosi u javnost. Izazvan sve jačim kritikama, Papa je Jamometića dao 1481. godine zatvoriti u Anđeosku tvrđavu u Rimu, odakle je pušten na intervenciju cara Fridrika III. U ožujku 1482. godine, ne želeći se više pokoravati papinskom autoritetu, Jamometić sam uzima naslov kardinala sv. Siksta, a na misi u baselskoj katedrali priopćava da će u tom gradu nastaviti s radom općega sabora (održanog 1431.–1437.), na kojemu treba reformirati crkvu i poraditi na suzbijanju turske opasnosti. U »Ekspoziciji« od 20. srpnja 1482. godine Jamometić zahtijeva što hitnije održavanje sabora; ističe da su svi dužni pripomoći njegovome radu te otkazati poslušnost Papi ukoliko se on pravodobno ne opravda pred sabrom. Jamometić se obraća europskim vladarima, crkvenim dostojanstvenicima te vodećim europskim sveučilišnim središtima (Beč, Pariz, Köln, Louvin, Krakow i dr.). Uočivši opasnost koja mu prijete stvaranjem protupapinskog saveza pod Jamometićevim idejnim vodstvom, Siksto je žurno odaslao izaslanike u Švicarsku, Francusku i Njemačku s ciljem da pridobije tamošnje vladare. Protiv hrvatskoga buntovnika tada je izrazito oštro istupio Henrik Institoris (Krämer), generalni inkvizitor Gornje Njemačke i jedan od sastavljača

⁶ Puni naslov traktata glasi: *De contentione super pace Venetorum cum magno Turco; et auxilio Florentinis contra romanum pontificem ab eis et duce mediolanensi impensae – libellus ad Sixtum pontificem maximum feliciter* – Ano Dni. MCCCCLXXIX, Romae Mattheus Araneus. Podrobnije o Mateju Ranjini vidi: F. BANFI, »Matteo Ragnina da Ragusa e la sua opera contenuta nel codice Vaticano Latino 4858«, *Archivio storico per la Dalmazia*, anno XIII, sv. XXV, fasc. 149, Roma, 1938., str. 184–192; M. KURELAC, »O mogućnostima i uvjetima mira između Venecije i Turaka: poslanica Dubrovčanina Mateja Ranjine papi Sikstu IV. 1479.«, *Croatica christiana periodica*, god. XVI, br. 30, Zagreb, 1992., str. 179–182; ŠANJEK, 1996., str. 310.

»Malja protiv vještica«. U svom pamfletu od 10. kolovoza 1482. godine Institoris uspoređuje Jamometića s medvjedolikom nemani, ističući kako zavrjeđuje smrt poput levitskih pobunjenika i svetogrdnika Koraha, Datana i Abirona⁷. Isprva se gradsko vijeće Bazela odupiralo papinim pritiscima, ne obazirući se na interdikt koji ih je zadesio pružanjem zaštite Jamometiću. Njegovu je sudbinu odlučila promjena stava cara Fridrika III. koji, smatrajući da Jamometićevo protupapinsko djelovanje počinje škoditi i njemu samome, zapovijeda građanima Bazela da privedu i zatoče hrvatskoga dominikanca. Dana 21. prosinca 1482. godine Jamometić je zatočen. Dvije godine kasnije (13. studenoga 1484.) Jamometić je pod nerazjašnjenim okolnostima nađen mrtav u svojoj zatvorskoj ćeliji. Umro je svega nekoliko mjeseci poslije smrti svoga negdašnjega prijatelja i tadašnjeg protivnika – pape Siksta IV. Tragičan životni put i sudbina dominikanca Andrije Jamometića, odvjetka hrvatskoga plemićkog roda, diplomata i teologa, svojevrsna je metafora sudbine njegove domovine i naroda koji upravo u doba Sikstove vladavine – ostavljeni od europskih moćnika – proživljavaju dramatično razdoblje svoje povijesti. Jamometićeve veze sa Sikstom IV. trajale su gotovo jednako dugo koliko i njihov život i karijera, a tijekom tih godina prošle su izrazitu evoluciju od razdoblja prijateljstva i suradnje do otvorenog neprijateljstva i oštrih obračuna⁸.

Na posljatku u nizu primjera vezâ istaknutih Hrvata s papom Sikstom IV. potrebno je spomenuti i sudbinu bosanske kraljice Katarine Kosače (1424.–1478.) koja je, pogođena prognaničkom sudbinom, zajedno s brojnim hrvatskim izbjeglicama iz domovine, utočište pronašla u okrilju Vječnoga grada. Ondje je odbjegloj kraljici papa Siksto IV. pružio zaštitu i doživotnu materijalnu potporu, ali i toliko potrebno moralno ohrabrenje i nadu. Štovana kao osoba kraljevskoga roda i statusa, Katarina se spominje u popisu uglednika koji su kao hodočasnici i pokornici sudjelovali u proslavi jubilarne 1475. godine u Rimu. Oporučnom željom 20. listopada 1478. godine Katarina je – ukoliko se njezina zatočena i islamizirana djeca Sigismund i Katarina ne vrate u domovinu i ponovno prime kršćansku vjeru – imenovala zakonitim baštinicima Bosanskoga kraljevstva papu Siksta IV. i Svetu Stolicu⁹. Povezanost s hrvatskim izbjeglicama i prognanicima u Vječnome gradu Katarina

⁷ U skladu s Institorisovim objedama talijanski je slikar Sandro Botticelli prikazao na zidu Sikstinske kapele lik Andrije Jamometića kao pobijeđenog Koraha. Vidi: I. TOMLJENOVIĆ, »Uz 500. obljetnicu smrti hrvatskog dominikanca Andrije Jamometića (1420/30–1484)«, *Croatia christiana periodica*, god. VIII, br. 14, Zagreb, 1984., str. 209.

⁸ Podrobnije o Andriji Jamometiću i njegovu odnosu s papom Sikstom IV. vidi: J. SCHLECHT, *Andrea Zamometić*, Paderborn, 1894.; I. TOMLJENOVIĆ, nav. dj., str. 203–212; I. MLIVONČIĆ, *Pape i Hrvati*, Zagreb, 1993., str. 71–73; F. ŠANJEK, *Crkva i kršćanstvo u Hrvata. Srednji vijek*, Zagreb, 1993., str. 387; ŠANJEK, 1996., str. 255–256.

⁹ O vezama Katarine Kosače i pape Siksta IV. vidi podrobnije: V. KLAJČ, *Poviest Bosne*, Sarajevo, 1990. (reprint izdanja iz 1882.), str. 340; E. FERMEDŽIN, »Acta Bosnae potissimum ecclesiastica ab anno 925 usque ad annum 1752«, *Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium*, sv. 23, Zagreb, 1892., str. 291–292; *Poviest hrvatskih zemalja Bosne i Hercegovine*, knj. I, Sarajevo, 1942., str. 588–590; B. PANDŽIĆ, »Katarina Kosača (1424–1478)«, u: *Povijesnootološki simpozij u povodu 500. obljetnice smrti bosanske kraljice Katarine (Zbornik radova)*, Sarajevo, 1979., str. 20–24; F. ŠANJEK, »Žena u hrvatskom srednjovjekovlju«, *Bogoslovska smotra*, god. LX, br. 3–4, Zagreb, 1990., str. 188–189; I. MLIVONČIĆ, nav. dj., str. 83; ŠANJEK, 1996., str. 154.

je posvjedočila i brigom za podizanje njihovoga sjedišta. Smatra se, naime, da je papa Siksto IV. upravo na kraljičin zahtjev 1471. godine hrvatskim iseljenicima darovao u Rimu teren za podizanje njihovoga gostinjsca¹⁰.

Papa Siksto IV. bio je tijekom 13 godina svoga djelovanja blisko povezan s nizom istaknutih Hrvata onoga vremena. Okolnost koja ih je zbližavala i okupljala, jest tragična sudbina i stradanja Hrvatske kraljevine koja se upravo tijekom tih godina borila za državnu i nacionalnu opstojnost. Bosanska kraljica Katarina Kosača, diplomat, biskup i ratnik Nikola Modruški, dominikanski teolog Andrija Jamometić, pravnik Matej Ranjina, ali i brojni drugi istaknuti Hrvati onoga vremena, djelovali su izvan svoje domovine nastojeći svojim pregalaštvom zainteresirati vodeće kršćanske vladare za pomoć ugroženim narodima europskoga jugoistoka. Njihove veze i suradnja s papom Sikstom IV. najizrazitije su bile usmjerene u cilju stvaranja kršćanskog protuturskog saveza uz pomoć kojega bi se njihova domovina oslobodila nadiruće opasnosti osvajača s Istoka. Simbolična vizija ujedinjene kršćanske Europe kao jedinstvene predstraže turskim neprijateljima stoga je čest motiv literarnih i likovnih djela, diplomatsko-političkih traktata, govora, poslanica i prijedloga koje tijekom druge polovice XV. stoljeća toliko često stvaraju, pišu ili izgovaraju Hrvati na dvorovima europskih vladara i crkvenih dostojanstvenika. Početne godine djelovanja pape Siksta IV. uistinu su obećavale učinkovitiji pothvat kršćanskih zemalja, ali su naskoro, poput sličnih prethodnih nastojanja, ostale ograničenog dosega i učinka.

Hrvatska povezanost sa Sikstom IV. u tim godinama kratkotrajnog i prividnog poleta kršćanske unije možda je najzornije vidljiva na jednoj slici u franjevačkoj crkvi u Zadru. Riječ je o djelu »Gospa od Milosrđa« mletačkoga slikara Lazzara Bastianija iz 1476. godine, naručenom kao znak priznanja i zahvale za uspostavljanje kršćanskoga jedinstva i ustroj protuturskog vojnog saveza europskih zemalja. Djelo ujedno iskazuje i štovanje kultu Gospe Loretske, tada omiljene zaštitnice kršćanskih vladara, a čiji je kult oduvijek bio posebno štovan u hrvatskim krajevima. Na slici su prikazani svi ključni sudionici tih događanja: papa Siksto IV., kardinal Giuliano della Rovere, kardinal Pietro Riario, hrvatsko-ugarski kralj Matija Korvin, napuljska princeza i hrvatsko-ugarska kraljica Beatrice Aragonska, španjolski i napuljski kralj Ferdinand II. Katolički, milanski vojvoda Lodovico Sforza, mletački vojskovođa Pietro Mocenigo, kardinal i zapovjednik papinske flote Oliviero Caraffa, franjevac Jakov Markijski, ciparska kraljica Catarina Cornaro te nekoliko nepoznatih osoba.¹¹

U sklopu proučavanja hrvatskih veza sa papom Sikstom IV. potrebno je ukazati i na jednu zanimljivu, ali u hrvatskoj historiografiji potpuno neobrađenu temu. Riječ je o indulgenciji pape Siksta IV. Hrvatskoj bratovštini sv. Jurja i Tripuna u Mlecima, 8. rujna 1481. godine¹². O spomenutoj indulgenciji pisali su do sada pretežno talijanski proučavatelji

¹⁰ G. KOKŠA, *S. Girolamo degli Schiavoni*, Roma, 1971., str. 8; ŠANJEK, 1996., str. 148.

¹¹ Moguće je da se među likovima koje ne možemo identificirati s punom sigurnošću nalaze upravo kraljica Katarina Kosača, Nikola Modruški, Andrija Jamometić i Ivan Crnojević. Podrobno o ikonografiji Bastianieve slike vidi u studiji Ivane Prijatelj PAVIČIĆ, *Loretske teme. Novi podaci o štovanju Loretske Bogorodice u likovnim umjetnostima na području »Ilirika«*, Rijeka, 1994.

¹² Podrobnije o Bratovštini sv. Jurja i Tripuna vidi: N. LUKOVIĆ, »Bratovština bokeljskih pomoraca sv. Đorđa i sv. Tripuna u Mlecima«, *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru*, sv. VI, Kotor, 1957., str. 33–43; G.

povjesnice Bratovštine sv. Jurja i Tripuna, najčešće je svrstavajući i navodeći u sklopu ostalih sličnih povlastica i priznanja stečenih tijekom prvih pola stoljeća postojanja Udruge (indulgencije kardinala Bessariona iz 1464. i pape Aleksandra VI. iz 1502. godine)¹³. Izravni izručitelj papinske povlastice hrvatskoj bratovštini bio je mletački plemić Bertuccio Contarini, prior reda ivanovaca (od 1476. god.) i ujedno opunomoćeni apostolski legat pape Siksta IV. za prikupljanje pomoći kršćanskoj vojsci koja je sudjelovala u obrani otoka Rodosa. Otok se od početka XIV. stoljeća (1306. god.) nalazio u posjedu viteškog reda sv. Ivana, koji je tijekom idućih stoljeća ondje ustrojio svoje sjedište koje mu je – poradi njegove iznimne strateške važnosti – služilo kao polazište za pomorske vojne pot hvate protiv Muslimana na području egipatske i sirijske obale. Nakon pada Carigrada (1453. god.) sultan Mehmed II. (1451.–1481.) započeo je pripreme za osvajanje ovog vojno-strateški važnog kršćanskog punkta u Egejskom moru. Vojna ekspedicija započela je već 1479. godine, a u proljeće 1480. godine Rodos je opkolila snažna turska vojska (100 tisuća vojnika i 160 ratnih brodova). Obranu grada organizirali su i predvodili vitezovi sv. Ivana (oko 500 vojnika) na čelu s velikim mešтром reda, Petrom d'Aubussonom. Opsada je trajala od 23. svibnja do 17. kolovoza 1480. godine, a u odašiljanju pomoći opkoljenim braniteljima bila je – barem zakratko – ujedinjena čitava kršćanska Europa. Hrvatski iseljenici u Mlecima, i sami stradalnici u turskom osvajačkom nadiranju, bili su posebno motivirani za pružanje pomoći otoku koji je tada simbolizirao jedinstvo i otpor čitavoga kršćanskog Zapada¹⁴.

Druga činjenica koja je utjecala na odluku bratovštine da pruži pomoć Rodosu bila je bliska povezanost koju su članovi hrvatske udruge u Mlecima tijekom prvih desetljeća svojega djelovanja ostvarivali s mletačkim hospitalcima. U crkvi ivanovaca u Mlecima, poznatoj pod imenom S. Zuane del Tempio ili S. Zuane dei Furlani (prema susjednoj ulici i četvrti u kojoj su uglavnom obitavali iseljenici iz Furlanije, među njima i mnogi slaven-skog podrijetla) nalazilo se od osnutka (1451. god.) do gradnje vlastite zgrade 1551. godine, sjedište Bratovštine sv. Jurja i Tripuna. Na osnovi ugovora između uprave Bratovštine i tadašnjega priora ivanovaca Lorenza Marcella, sklopljenog 30. svibnja 1451. godine (samo nekoliko dana poslije osnivačke skupštine Bratovštine koja je 24. svibnja također

PEROCCO, *Carpaccio nella Scuola degli Schiavoni*, Venezia, 1964. (dalje: PEROCCO, 1964.); ISTI, *Guida alla Scuola Dalmata dei Santi Giorgio e Trifone (detta San Giorgio degli Schiavoni)*, Venezia, 1984. (dalje: PEROCCO, 1984.); L. ČORALIĆ, »Bratovština sv. Jurja i Tripuna u Mlecima u oporukama hrvatskih iseljenika«, *Croatia christiana periodica*, god. XVIII, br. 34, Zagreb, 1994., str. 79–98; ISTA, »Bratovština slaven-skih doseljenika sv. Jurja i Tripuna u Veneciji. Izvori, historiografija i mogućnosti istraživanja«, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, sv. 27, Zagreb, 1994., str. 43–57.

¹³ Vidi: N. LUKOVIĆ, *nav. dj.*, str. 36; G. PEROCCO, 1964, str. 29–32; PEROCCO, 1984., str. 8; G. PEROCCO, »La Scuola di San Giorgio degli Schiavoni«, *Scuola Dalmata dei SS. Giorgio e Trifone*, sv. 30, Venezia, 1996./1, str. 24–25; G. PEROCCO – A. SALVADORI, *La civiltà di Venezia*, sv. II (*Il Rinascimento*), Venezia, 1976., str. 755; S. GRAMIGNA – A. PERISSA, *Scuole di arti mestieri e devozione a Venezia*, Venezia, 1981., str. 39; P. VIDOLI RATTI – M. GIADROSSI, »Le indulgenze della Scuola«, *Scuola Dalmata dei SS. Giorgio e Trifone*, sv. 25, Venezia, 1992., str. 6–8.

¹⁴ Otok je tada bio uspješno obranjen te je s Turcima sklopljen mir. Rodos su Turci konačno osvojili potkraj 1522. godine, a sjedište ivanovaca tada je premješteno na Maltu. Vidi: J. MATUZ, *Osmansko Carstvo*, Zagreb, 1992., str. 35, 47–48, 77–79. Usporedi i tekst o otoku Rodosu u: *Enciclopedia cattolica*, sv. X, Roma, 1953., str. 1075–1079.

održana u sjedištu ivanovaca), određena su i precizirana međusobna prava i obveze između hrvatske bratovštine i ivanovaca. U uvodu ugovora ukratko se podsjeća na molbu bratima upućenu mletačkome Vijeću desetorice (19. V. 1451. god.) i odluku istoga kojom se odobrava rad Bratovštine sa sjedištem u crkvi ivanovaca. Navodi se prvi saziv skupštine i imena izabраниh dužnosnika. Prema tekstu ugovora, Bratovština dobiva na uporabu dio ivanovačkoga gostinjsca S. Catarina (nekada namijenjenog za prihvat hodočasnika i putnika za Svetu Zemlju) u kojem može podići kapelu s oltarom posvećenim sv. Jurju i sv. Tripunu i odrediti četiri grobnice za pokop svojih članova. U kapeli je dopušteno održavanje misa zadušnica u spomen na pokojne bratime, kao i slavljenje blagdana svetaca-zaštitnika Bratovštine. Prior, nadalje, dopušta preuređenje gostinjsca i dogradnju na susjedni teren u svrhu podizanja manje kuće za okupljanje, svečane sjednice i zbrinjavanje članova. Mise (obične i pjevane) u hrvatskoj kapeli držat će svećenik iz crkve ivanovaca, a za naknadu mu pripadaju prihodi od vjernika koji se toga dana sakupe na bogoslužju. Troškove održavanja oltara i grobnica, kao i nabavu svijeća, voštanica i kandelabra, u cijelosti snosi Bratovština. U znak zahvalnosti Bratovština će prioru svake godine na dane njezinih zaštitnika sv. Jurja i sv. Tripuna, darovati po jedan kruh, voštanicu tešku jednu libru te četiri dukata. Obje strane obvezuju se na poštivanje ugovorenih obveza, a rok trajanja ugovora je neodređen¹⁵.

Red ivanovaca, izravno od pape zadužen za prikupljanje pomoći zemljama ugroženima turskim prodorima, bio je zasigurno dobro upoznat sa sudbinom matičnih krajeva hrvatskih iseljenika, mahom prognanika i izbjeglica iz krajeva opustošenih i zaposjednutih u turskim osvajačkim pohodima. Najveći broj Hrvata iseljenih u Mletke u drugoj polovici XV. stoljeća (i u kasnijim stoljećima) bio je nastanjen u istočnom gradskom predjelu Castello – mjestu najučestalijeg naseljavanja i okupljanja doseljenika iz nemletačkih prekomorskih posjeda (iz Istre, Dalmacije, Boke, Albanije i grčkih područja)¹⁶. Ondje se, upravo u četvrtima u blizini sjedišta ivanovaca, nalazila jezgra hrvatske iseljeničke skupine i sjedište njihove Bratovštine sv. Jurja i Tripuna. Njihove veze sa susjednom crkvom hospitalaca i svećenicima koji su u istoj crkvi vršili bogoslužje bile su svakodnevne i

¹⁵ Tekst ugovora između Bratovštine i priora ivanovaca vidi u: PEROCCO, 1964., str. 209–214; T. VALLERY, »La Fraternitade overo Scuola in Honore de Missier San Zorzi et Missier San Trifon«. Noti e appunti per una cronistoria«, *Scuola Dalmata dei SS. Giorgio e Trifone*, sv. 5, Venezia, 1972., str. 5–9. Obveze bratovštine spram ivanovaca navedene su i u Statutu iz 1455. godine (Cap. XIII: *Dele nostre sepulture*; Cap. XXXII: *Di pati che ha la nostra scuola cum misier lo prior dele offerte*; Cap. XXXIII: *De i pati e convencion havemo cum el prior del suo censo over livelo annuatim de la nostra scuola*) T. VALLERY, »La Fraternitade overo Scuola in Honore de Missier San Zorzi et Missier San Trifon«. Il primo Statuto (1455), *Scuola Dalmata dei SS. Giorgio e Trifone*, sv. 6, Venezia, 1973., str. 8; ISTI, »La Fraternitade overo Scuola in Honore de Missier San Zorzi et Missier San Trifon«. Il primo Statuto (III), *ibid.*, sv. 9, 1976., str. 4–5.

¹⁶ O hrvatskim iseljavanjima u Mletke pisala sam u više radova. Vidi primjerice: »Prisutnost doseljenika sa istočnojadranske obale u Veneciji od XIII. do XVIII. stoljeća«, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, sv. 26, Zagreb, 1993., str. 39–78; »Zadrani u Veneciji od XIV–XVIII stoljeća«, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 35, Zadar, 1993., str. 63–119; »Dubrovčani u Veneciji od XIII do XVIII stoljeća«, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, sv. 32, Dubrovnik, 1994., str. 15–57; »Splićani u Veneciji od XIV. do XVIII. stoljeća«, *Građa i prilozi iz povijesti Dalmaciji (Božić-Bužančić zbornik)*, sv. 12, Split, 1996., str. 109–156; »Zagrepčani u Veneciji u XV. i XVI. stoljeću«, *Iz starog i novog Zagreba*, sv. VII, Zagreb, 1996., str. 19–34. i dr.

intenzivne. Stoga je činjenica da upravo Bertuccio Contarini, kao izravni povjerenik pape Siksta IV., uručuje Bratovštini spomenutu indulgenciju, sasvim logična i očekivana. Osim navedenog, i sam papa Siksto IV., isprva gorljiv zagovornik ujedinjene kršćanske Europe i ustroja protuturskog vojnog saveza, želio je ovom povlasticom, poput uglednog grčkog kardinala Bessariona, pružiti moralnu potporu raseljenom i prognanom žiteljstvu s hrvatskih prostora koji su upravo tih godina u velikom broju naseljavali zapadnojadransko priobalje.

Tekst povelje Siksta IV. hrvatskoj bratovštini sv. Jurja i Tripuna sačuvan je u prijepisu u Katastiku (*Cattastico della Scuola di SS. Giorgio e Triffon della Nation Dalmata*) – knjizi koja sadrži prijepise najvažnijih isprava iz povijesti Bratovštine¹⁷. Povod za podjelu priznanja Bratovštini bio je – kako je to izrečeno i u tekstu povelje – aktivan angažman članova hrvatske iseljeničke zajednice u Mlecima na pružanju pomoći kršćanskoj vojsci i braniteljima opkoljenog otoka Rodosa 1480. godine. Povlastice za čije je podjeljivanje Bratovštini Siksto IV. ovlastio Bertuccio Contarinija sastojale su se poglavito u slobodnom izboru svjetovnog svećenika ili redovnika koji će – kao ispovjednik u hrvatskoj bratovštini – imati sve ovlasti i puno pravo podjeljivati oprost te određivati pokoru za sve vrste grijeha izvršenih od strane bilo kojega bratima (čak i onih grijeha za koje je poradi specifičnosti ili težine potrebna suglasnost Svete Stolice). Tekstu povlastice pridružen je obrazac teksta koji će odabrani svećenik – ispovjednik hrvatskih bratima – izreći u trenutku davanja »odrješenja za života« (*Absolutio in vita*) ili »odrješenja u času smrti« (*Absolutio in articulo mortis*). Na kraju se nalazi i prijepis poruke Siksta IV. mletačkom patrijarhu Mafeju Gherardiju (1468.–1492.) u kojoj Papa poručuje da se povlastica obznani, prema njegovoj volji i nahođenju, onim osobama koje na bilo koji način (vlastitim učešćem u kršćanskoj vojsci ili pružanjem materijalne potpore) sudjeluju u »ekspediciji protiv podmuklih Turaka« te neka im »snaga rečenih oprosta« bude poticaj i moralna snaga. Na kraju prijepisa su potpisi Nikole Dubrovčanina¹⁸, tadašnjega predstojnika (*gastalda, guardian grande*) hrvatske bratovštine i Antonija Cornellija, ondašnjega bilježnika i kancelara Reda ivanovaca.

Turski prodori u dubinu europskoga jugoistoka, rastakanje hrvatskoga državnog i etničkog prostora, egzodus starosjedilačkog žiteljstva i brojne prekojadranske naseobine iseljenih Hrvata, samo su neke od ključnih činjenica koje određuju i objašnjavaju intenzivne i učestale veze Hrvata s papom Sikstom IV. Znameniti Hrvati onoga doba, među kojima se izdvajaju kraljica Katarina Kosača, Nikola Modruški, Andrija Jamometić i Matej Ranjina, imali su zajedničko iskustvo i saznanje o tragediji njihove domovine te jedinstvenu svijest o potrebi da svojim zalaganjem u stranom svijetu zainteresiraju europske moćnike za sudbinu njihove zemlje i naroda. S njima je neizostavno povezana i sudbina tisuća njihovih sunarodnjaka, mahom malih, običnih i u povijesnom vrtlogu anonimnih ljudi koji su

¹⁷ Katastik je pohranjen u arhivu u sjedištu Bratovštine. Vidi: *Archivio Scuola Dalmata dei SS. Giorgio e Trifone, Cattastico*, str. 5'.

¹⁸ U zbirnom popisu predstojnika bratovštine navodi se pod imenom *Nicolaus à thure Ragusinus* (PEROCCO, 1964., str. 233.).

kao prognanici i izbjeglice trajno utočište pronalazili u okrilju glavnoga grada Serenissime. Njihovoj Bratovštini sv. Jurja i Tripuna – temeljnoj ustanovi okupljanja i održanja domovinske svijesti – darovano je priznanje Siksta IV., pape koji je tijekom čitavoga života bio povezan s istaknutim Hrvatima i hrvatskim narodom u cjelini. Podjela indulgencije događa se u godinama koje su posebno tegotno pogodile hrvatski narod, godinama njegove najveće patnje, očaja i sveprisutnog osjećaja napuštenosti i razočaranosti. Povlastica Bratovštini poklapa se i s aktivnom Papinom politikom sjedinjenja europskih vladara u vojni protuturski savez, s ciljem zaustavljanja turskih osvajanja. Obrana ivanovačkog središta Rodosa – jednog od posljednjih uporišta kršćanske opstojnosti u Egeju – simbolična je veza s teškim položajem Hrvatskoga kraljevstva kojemu je također prijetila propast i gubitak nacionalne opstojnosti. Na posljertku, stjecanjem ovoga priznanja hrvatska je bratovština u Mlecima još jednom potvrdila svoj izniman ugled među tamošnjim istovrsnim udrugama, a hrvatska je iseljenička zajednica u cjelini stekla status respektabilne nacionalne skupine u višetničkoj sredini grada na lagunama.

U prilogu objavljujem prijepis latinskog teksta¹⁹ i hrvatski prijevod povelje pape Siksta IV. hrvatskoj bratovštini sv. Jurja i Tripuna u Mlecima (*Archivio Scuola Dalmata dei SS. Giorgio e Trifone, Cattastico della Scuola di SS. Giorgio e Triffon della Nation Dalmata*, str. 5'; 8. rujna 1481. god.).

LATINSKI TEKST:

Frater Bertucius Contareno Sacre Domus Hospitalis Sancti Ioannis Hierosolimitani Prioratus Venetiarum humilis Prior nec non vigore litterarum Apostolicarum a Sanctissimo Domino nostro et Domino Sixto divina providentia Papa quarto pro expeditione contra perfidos Turchos, Christiani nominis hostes in deffensionem insule Rhodi et fidei Catolice, facta et facienda concessarum ad infrascripta commissarius specialiter deputatus, dilectis nobis in Christo Gastaldioni Fraternitatis Sancti Georgii posite in ecclesia Sancti Ioannis Baptiste a Templo et sociis necnon omnibus et singulis utriusque sexus in dicta fraternitate existentibus, salutem in Domino sempiternam.

Provenit ex vestrarum devotionum affectibus quibus Romanam Ecclesiam revereritis ac vos sancte et necessarie expeditioni gratos redditis et liberales, ut petitiones vestras, illas quas presertim, que consentiam, pacem et animarum vestrarum salutem respiciunt, ad exauditionis gratiam admittamus: Hinc est quod nos vestris devotis supplicationibus inclinati vobis ut aliquem idoneum et discretum presbiterum secularem vel cuiusvis ordinis regularem in vestrum positis eligere confessoem; qui confessionibus vestris diligenter auditis pro commissis per vos quibus criminibus, excessibus et delictis quantumcumque gravibus et enormibus etiam talia fuerint propter que sedes Apostolica sit quovis modo

¹⁹ Tekst donosim prema transkripciji objavljenoj u radu: P. VIDOLI RATTI – M. GIADROSSI, *nav. dj.*, str. 6–8. Dokument je prenesen bez većih izmjena, osim što su ispravljene očite gramatičke i tiskarske pogreške. Ovom prilikom zahvaljujem mr. Mirjani Matijević-Sokol na iskazanoj pomoći u prilagodbi latinskog teksta te na prijevodu istog na hrvatski jezik.

merito consulenda, iniectionis manuum in episcopum vel superiorem ac libertatis ecclesiastice seu offense conspiracy in personam autem status Romani Pontificis vel cuiusvis offense in obedientie aut rebellionis sedis eiusdem ac presbitericidii casibus exceptis in reservatis semel, tamen in aliis vero non reservatis totiens quotiens fuerit opportunum debitam absolutionem impendere et penitentiam salutarem iniungere ac omnium peccatorum vestrorum de quibus corde contriti et ore confessi fueritis et quibus vestrum fiunt semel in vita et semel in mortis articulo plenariam remissionem et indulgentiam auctoritate apostolica, vobis et cuiusdem vestrum concedere possit dicta auctoritate qua per ipsius sedis litteras sufficienter facultate muniti fungimur in hac parte indulgemus.

In quorum fidem has nostras litteras sigilli nostri appensione munitas fieri iussimus atque mandamus.

Datum Venetiis in Prioratu Sancti Ioannis a Templo. Millesimo quadringentesimo octuagesimo primo. Indictione quartadecima. Die octavo mensis septembris. Pontificatus Sanctissimi Domini Nostri et Domini Sixti Divina Providentia Pape quarti Anno undecimo.

Absolutio in vita.

Misereatur tibi etc. Ego te absolvo auctoritate Domini Nostri Iesu Christi et Beatorum Apostolorum Petri et Pauli et Summi Pontificis Domini Nostri Pape in hac parte mihi comissa et tibi concessa et ab omnibus et singulis peccatis tuis et do tibi plenariam remissionem omnium peccatorum tuorum mihi ora confessorum et corde contritorum necnon oblivitorum et restituo te sacramentis Sancte Matris Ecclesie ac in unione fidelium. In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.

Absolutio in articulo mortis.

Remitto tibi penas Purgatorii et restituo te illi puritati seu statui innocentie in quo eras quando baptizatus fuisti; claudendo tibi ianuas inferni et portas aperiendo paradisi. In quantum Claves Sancte Matris Ecclesie se extendunt. Et si in hac infirmitate non decesseris remaneat tibi ista gratia in mortis articulo. Amen.

Sixtus Papa IIII

Venerabilis Frater salutem et Apostolicam Benedictionem. He Christi fidelium anime: que, ut per hodiernas indulgentias etiam post earum revocationem a Nobis factam consequeretur, pias obliviones fecerunt dicipiantur et deluse quemadmodum remaneant; tenore presentium tibi committimus, ut istarum partium prefatis notum facias et ita, ut declarent nostro nomine, iniungas omnes illas personas, que aliquid elargite, ibant sanctam contra Turchos expeditionem, vigore dictarum indulgentiarum hucusque fuerunt, per inde eas consequantur ac si revocate a nobis usque in presentem diem non fuissent, dicta revocatione ceterisque in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Braciani sub annulo Piscatoris. Die XXVII septembris. MCCCCLXXXI. Pontificatus nostri anno undecimo.

Venerabili Fratri Mapheo Patriarche Venetiarum.

L. Grifus.

Nicolaus Ragusinus Gastaldio prefacte (*sic*) Fraternitatis sociisque Indulgentiam curaverunt.

Ego Antonius Cornelli Notarius ac cancellarius Religionis Ierosolimitane subscripsi.

PRIJEVOD:

Brat Bertuccio Contareno ponizni prior svetoga hospotala sv. Ivana Jeruzalemskog mletačkoga priorata, kao i opunomoćenik posebno određen za pohod protiv nevjernih Turaka, neprijatelja kršćanskoga imena, za obranu otoka Rodosa i katoličke vjere, snagom apostolskog pisma podjeljenog od presvetog gospodina našeg i gospodina, pape Siksta IV., Božjom providnošću da bi radio niže napisano, voljenim nam u Kristu gastaldu Bratovštine sv. Jurja smještene u crkvi sv. Ivana Kristitelja od Hrama i drugovima, kao i svima i pojedinim, od oba spola koji se nalaze u rečenoj Bratovštini, vječan spas u Gospodinu.

Proizlazi iz iskaza vaših pobožnosti kojima častite Rimsku crkvu i spremni i slobodni ste se predali svetom i potrebitom vojnom pohodu, da vaše molbe, osobito one koje se brinu za savjest, mir i spas vaših duša, prihvaćamo na milost uslišenja: budući da smo mi naklonjeni vašim pobožnim molbama, (dopuštamo) da možete izabrati nekoga dostojnoga i povjerljivoga svjetovnog svećenika ili redovnika bilo kojega reda za svoga ispovjednika, da on pažljivo saslušavši vaše ispovijedi onih grijeha, ispada i zločina, kako god teški bili i ogromni, kao i one zbog kojih se treba posavjetovati sa Svetom Stolicom, kao što je podizanje ruke na biskupa ili pretpostavljenoga i protiv crkvenih sloboda ili nanošenje uvrede urotom, protiv osobe pak položaja rimskog prvosvećenika ili bilo koje povrede poslušnosti ili pobuna protiv iste Stolice i slučajevi ubojstva svećenika, izuzev u onim slučajevima jednom pridržanim, ipak kao i u drugima ne pridržanim, koliko toliko da bude prikladan dati dužno odrješenje i pridati spasonosnu pokoru i odrješenje te potpuni oprost i indulgenciju svih vaših grijeha, za koje ste spremni u srcu se pokajati i ustima ih ispovijediti, neka učine po apostolskoj ovlasti jedan članak za tijekom života, a jedan u smrtnoj opasnosti, da se vama i bilo kojemu od vas može predati rečenom ovlašću, a tom prilikom pismom iste Stolice dovoljno osnaženi izvršavamo i u ovoj stvari smo skloni.

Za vjerodostojnost čega smo odredili i naredili da se sastavi ovo naše pismo potvrđeno vješanjem našeg pečata.

Dano u Veneciji u prioratu Sv. Ivana od Hrama 1481, indikcije 14., dana 8. rujna, pontifikata presvetog gospodina našeg gospodina Siksta po Božjoj milosti pape četvrtog 11. godine.

Odrješenje za života.

Neka ti se smiluje itd. Ovlašću našeg Gospodina Isusa Krista, blaženih apostola Petra i Pavla i Velikog Prvosvećenika, gospodina našeg pape koje mi je u tome dodijeljeno i tebi podijeljeno, ja te odrješujem od svih i pojedinih tvojih grijeha i dajem ti potpuni oprost od svih tvojih grijeha koje si ispovijedio i za koje si se u srcu pokajao kao i od onih koje si zaboravio i vraćam te sakramentima svete majke Crkve i zajednici vjernika. U ime Oca i Sina i Sv. Duha. Amen.

Odrješenje u času smrti.

Otpuštam ti kazne čistilišta i vraćam te onoj čistoći ili stanju nevinosti u kojem si bio kada si kršten, zatvaram ti vrata pakla i otvaram ti vrata raja toliko koliko se ključevi svete majke Crkve protežu. A ako u ovoj bolesti ne umreš neka ti ostane ista milost u času smrti. Amen.

Siksto papa IV.

Časni brate pozdrav i apostolski blagoslov. Ove duše Kristovih vjernika, koji su učinili pobožne obveze, budući da preko današnjih odrješenja također poslije njihovog opoziva od nas učinjena traju, neka se ne vide i neka na taj način prikrivene ostanu; a ovim pismom tebi povjeravamo da obznaniš spomenutima istih strana i tako, da razumiju, povežeš u naše ime sve ove osobe koje su udijelivši nešto išle u sveti pohod protiv Turaka, i bile su to snagom rečenih oprosta, neka preko njih traju, i ako opozvane do dana današnjega nisu bile, bez obzira na rečeni opoziv i na one bilo koje koji čine suprotno. Datum u Bracianu pod prstenom ribarovim dana 27. rujna 1481., pontifikata našeg godine jedanaeste.

Časnom bratu Mafeju patrijarhu Venecije.

L. Grifus.

Nikola Dubrovčanin predstojnik prijerečene Bratovštine i oni bratimi koji brinu za rečene oproste.

Ja Antun Cornelli bilježnik i kancelar Reda jeruzalemskoga supotpisao sam.

(prevela: *mr. Mirjana Matijević-Sokol*)

Zusammenfassung

DER PAPST SIXTUS IV. UND KROATEN: ABLASS FÜR DIE KROATISCHE BRUDERSCHAFT HL. GEORG UND TRIPUN IN VENEDIG (1481)

Im Vorwort werden die allgemeinen politischen und kirchlichen Verhältnisse in Europa und in der Zeit des Papstes Sixtus IV. (1471–1484) geschildert. Hervorgehoben wird der Einsatz und Verdienst des Sixtus IV. bei der Gründung des christlichen Bundes europäischer Herrscher gegen die Türken, aber auch nicht genügend wirksame militärische Massnahmen in den siebziger Jahren des 15. Jahrhunderts. Die Mitwirkung der bedeutenden Kroaten jener Zeit, wie auch ihre Verbindungen mit dem Papst Sixtus IV. (Bosnische Königin Katherina Kosaca, der Bischof Senj-Modruš und Diplomat Nikolaus von Modruš, Dominikaner und Bischof von Granea Andreas Jamometić, Matthäus Ranjina aus Dubrovnik) wird ausführlich erläutert. Enge Beziehungen zu Sixtus hatten auch kroatische Gemeinden in Rom und Venedig, und es wird eingehend berichtet über kroatische Bruderschaft hl. Georg und Tripun in Venedig, welcher Sixtus im Jahre 1481 den Ablass genehmigt hat, weil ihre Mitglieder sich bei der Spendensammlung für die Insel Rhodos, die von den Türken belagert war, beteiligt haben. Die entsprechende Urkunde wurde ihnen durch Bertuccio Contarini, der von dem Papst beauftragt die Hilfsmittel für die Verteidiger zu sammeln, und dem Venediger Johanniterprior ausgehändigt. Geschildert werden auch die Beziehungen der kroatischen Bruderschaft zu den Johannitern. Ebenso wird der Text der päpstlichen Urkunde ausführlich erläutert.